

Judy Gammelgaard og Susanne Lunn (red.) (1997). **“Om psykoanalytisk kultur - et rum for refleksion”**. Dansk psykologisk Forlag.

Anmeldt af *Hanne Warming*, Ph.d.-stipendiat ved Institut for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi, Roskilde Universitet.

Indledning:

Metaforisk udtrykt er anmeldelser at betragte som rejsebeskrivelser, fortællinger om udflugter til mere eller mindre ukendte tankeuniverser. Fortællerens baggrund såvel som forventninger og ønsker til rejsen er med til at strukturere og farvelægge såvel rejseoplevelserne som fortællingen om dem - eller udtrykt med et velkendt ordsprog: “Det sete afhænger af øjet, der ser”.

I denne anmeldelse vil jeg indledningsvist forsøge at introducere til “Om psykoanalytisk kultur - et rum for refleksion” på dens egne præmisser, det vil sige sådan som den præsenterer sig selv i indledningen og på bagsiden af bogen. Derefter kommer rejsebeskrivelsen, fortællingen om den psykoanalytisk inspirerede sociologs rejse gennem “Om psykoanalytisk kultur - et rum for refleksion”.

Præsentation:

“Om psykoanalytisk kultur” er en antologi udgivet i anledning af John Vitgers 70 års fødselsdag. Bogens målgruppe er alle, der har interesse for moderne psykoanalytisk tænkning og praksis. John Vitger har gennem sit virke som psykiater, psykoanalytiker og underviser stået for et udogmatisk, åbent og undersøgende forhold til psykoanalysen. Det er dette udogmatiske, åbne og undersøgende forhold, der har dannet det inspiratoriske afsæt for antologiens differentierede signalement af den psykoanalytiske kultur. Det fælles omdrejningspunkt for artiklerne er den psykoterapeutiske relation.

Bogens to første artikler behandler på meget forskellig vis den historiske udvikling af den psykoanalytiske behandlingsmetode. Først får vi privatpraktiserende psykolog og gruppeterapeut Karen Vibeke Mortensens fortælling om udviklingen af (uddannelse inden for) den psykoanalytiske psykoterapi i Danmark gennem de sidste 30 år. Dernæst præsenterer cand.psych., dr.phil., psykoanalytiker og lektor ved Københavns Universitet Judy Gammelgaard diskussionen mellem Sigmund Freud og Sándor Ferenczi om psykoanalytisk teknik som historisk udgangspunkt for diversiteten i moderne psykoterapeutiske metoder.

De fire følgende artikler fokuserer på den psykoanalytiske situation. Først diskuterer cand.psych, psykoanalytiker og lektor ved Københavns Universitet Susanne Lunn det psykoanalytiske rum - konkret og symbolsk, idet hun argumenterer for, at psykoanalysens kreative potentiale er funderet i etableringen af et frirum; i det psykoanalytiske rums “modvirkelighed” til virkelighedens krav om hurtige, synlige og målelige resultater. Dernæst tager cand.med., psykoanalytiker og overlæge på Psykiatrisk Hospital i Århus John Vitger fat på psykoanalyti-

keren Donald Winnicotts paradoksale skrivestil. En skrivestil, der fortolkes meningsfuldt dels som en fortættet måde at udtrykke dialektiske spændinger karakteristiske for såvel mor-barn relationen som den terapeutiske situation, dels som en måde at mane læseren til tøven og eftertanke. Endelig giver Lone Frølund og Jan Nielsen - begge uddannet som cand.psych. og gruppeterapeuter, ansat som kliniske psykologer ved Hvidovre Hospital - en karakteristik af den psykoanalytiske tænkemåde. Der fokuseres på tilegnelsesprocessen, hvis centrale mål er dannelse af terapeutens refleksionsrum.

Antologiens sidste tre artikler diskuterer psykoanalysen i forhold til psykiatrien. Artiklen af cand.med., psykoanalytiker og overlæge på Psykiatrisk Hospital i Århus Bent Rosenbaum forholder sig såvel til den psykoanalytiske situation som til psykoanalysens forhold til psykiatrien. Afsættet tages i eksempler på, hvad der sker, når "det ubevidste indlægges på en lukket afdeling", og når de destruktive tendenser behandles i psykoterapi. I den efterfølgende artikel redegør cand.med., psykoanalytiker og professor ved Odense Universitetshospital Thorkild Sørensen for psykens forsvarsorganisation. Budskabet i artiklen er, at kendskab til de forskellige forsvarsreaktioner og deres dimensionelle udviklingstræk er af afgørende betydning i psykoterapi. I den afsluttende artikel diskuterer cand.med., psykoanalytiker og overlæge ved Bispebjerg Hospital Martin Lotz begrebet støtte. Der argumenteres for, at det ikke er meningsfuldt at skelne skarpt mellem støttende og indsigtsgivende psykoterapi, da støtte principielt kan komme i anvendelse i enhver psykoanalytisk psykoterapi.

Rejsebeskrivelse:

Rejsens start var alment dannende om end på en lidt søvndyssende måde. Karen Vibeke Mortensens fortælling om udviklingen af (uddannelse inden for) den psykoanalytiske psykoterapi i Danmark havde en indsigtsgivende og afklarende virkning i forhold til det noget kaotiske billede, jeg før var i besiddelse af. Desværre var fortællingen - trods den oplevelsesorienterede og detaljerede fremstillingsform - meget lidt levende.

Efter en lidt tung start kom der til gengæld luft under vingerne gennem de tre næste artikler. Den rejsende her er ikke specielt terapeutisk interesseret, men inspireret af psykoanalytisk tænkning i forhold til forståelse af subjektivitet såvel som metodisk.

I Judy Gammelgaards artikel om Sigmund Freuds diskussion med Sándor Ferenczi om psykoanalytisk teknik var der især inspiration at hente til forståelse af subjektivitet. Det var som en åbenbaring at få netop denne historiske dimension på teoriernes mangfoldige kaos, idet den *både ordnede kaos* i en orden, der var betryggende velkendt (driftdualisme og objektrelationsteorier) og *kildede denne orden*. Ferenczi fostrede ifølge Gammelgaard "den idé, der lå som en ansats i Freuds afhandlinger om seksualteorien fra 1905, og som indebærer, at seksualiteten opstår i tilknytning til overlevelseshensyn og jeg-drifterne." (s. 45). En idé, som pirrer til integration af driftsynspunktet i objektrelationsteoriene pegende mod en mere nuanceret subjektivitetsforståelse, der både kan rumme et socialkonstruktivistisk og et dialektisk materialistisk perspektiv.

Afveksling på rejsen er altid rart: Selv de mest betagende bjerge kan efter et stykke tid ikke fastholde interessen. Og afveksling fik den rejsende så sandelig med Susanne Lunns artikel om det psykoanalytiske rum. Nu var ikke længere forståelsen af subjektivitet, der bliver kildet, men derimod den kvalitative interviewmetode (qua dens lighed og forskellighed i forhold til den terapeutiske situation) specielt med henblik på det kreative, det potentielles mulighed. Den rejsende oplevede sig overvældet med indtryk, der manede til eftertanke i forhold til interviewet som social konstruktion samt i forhold til det kreative og potentielles mulighed eller umulighed i og uden for interviewet.

John Vitgers artikel var rejsens sidste højdepunkt. Winnicotts paradoksale skrivestil udrulles her som et mesterstykke i dialektisk tænkning. En nærmest euroforisk oplevelse i en tid, hvor den dominerende tendens er, at det modsætningsfyldte enten bliver forfladiget teoretisk som en del af det postmodernes kaotiske mangfoldighed eller fornægtet, idet det henføres til teoriens eller metodens deficit. Indholdsmæssigt gav John Vitgers udlægning af Winnicott mig stof til eftertanke i forhold til såvel subjektivitet som barndom, og alt i alt har den givet mig fornyet appetit på Winnicott.

Resten af rejsen var hverken kedelig eller ligegyldig, men den var heller ikke gribende, overvældende, euroforiserende. Jeg blev simpelthen ikke særlig berørt, hvilket jeg tillægger, at rejsen egentlig ikke var tilrettelagt for sådan en som mig. Dog skal Lone Frølund og Jan Nielsens artikel om tilegnelsen af den psykoanalytiske tænkemåde lige have et par ord med på vejen. Selv om jeg her ikke blev overvældet - det skyldes måske rejsetræthed efter de meget dramatiske oplevelser - så fik jeg dog noget væsentligt med mig fra denne del af rejsen. Det jeg fik med var inspiration til den refleksive forskningstilgang, en inspiration som tog afsæt i Frølund og Nielsens overvejelser over tilegnelsesprocessen i forhold til dannelse af terapeutens refleksionsrum.

Afslutningsvis vil jeg på det varmeste anbefale antologien såvel til dem, der arbejder med psykoanalytisk funderet terapi, som til alle andre med interesse for psykoanalytisk teori og metode. Selv om bogen fokuserer på den psykoterapeutiske relation - og stringent fastholder dette fokus gennem hele antologien - rækker flere af artiklerne langt ud over dette fokus.